

public his understanding of the harmful effects of biased orientation to limit communication between children and parents, in the issues of the younger generation moral qualities formation particularly.

Keywords: V. Sukhomlinskiy, history of development of public education in the USSR, a boarding school, a moral duty.

УДК 37.013.32

Жорова І. Я., Криницький Є. А.*

РЕАЛІЗАЦІЯ ГУМАНІСТИЧНИХ ІДЕЙ В. СУХОМЛИНСЬКОГО У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

У статті розкрито аспекти реалізації гуманістичних ідей В. Сухомлинського у процесі підготовки майбутніх соціальних працівників, що передбачають насамперед ставлення до студента як до унікальної особистості, яка свідомо вибрала таку специфічну професію.

Представлено принципові вимоги гуманістичного підходу до освіти: актуалізація життєвого досвіду в процесі навчання; виявлення людських якостей у взаємодії зі студентами; безумовне позитивне ставлення викладача до студента; інтелектуальна культура викладача; доступ до широкого кола інформаційних джерел; комунікація з суб'єктами освітнього процесу.

Ключові слова: гуманістичні ідеї В. Сухомлинського, освітній процес, підготовка майбутніх соціальних працівників.

Новітній етап розвитку суспільства висуває якісно нові завдання в галузі освіти та розвитку особистості. Основною метою освіти на цьому етапі є не просто формування у майбутніх фахівців навичок стереотипної діяльності, а розвиток таких якостей особистості, як самостійність, творчий підхід до справи, вміння постійно вчитись та самовдосконалюватись, комунікабельність, соціальна та професійна відповідальність тощо. З огляду на це сучасна освіта змінює свою спрямованість, її домінантою визнається учень як особистість, а не як об'єкт навчально-виховного процесу, відокремлений від особистісного контексту індивід. Педагогічна діяльність змінює простір своїх функцій та пріоритетів, відбувається очевидна трансформація її цілей, предметної сфери та технології.

Зі зміною суспільства, з досягненням кожного нового етапу розвитку педагогічної науки методи, засоби та форми виховання і навчання змінюються, трансформуються. Процес оновлення педагогіки – це еволюційний процес, як і саме суспільство. Проте спадщина педагогічної науки, накопичена протягом багатоміліардної історії розвитку людства, була і залишається ядром педагогічної думки.

Педагогічною наукою накопичено значний досвід вивчення проблеми гуманізації освітнього середовища. На теренах вітчизняної педагогічної думки над цим питанням працювали Г. Ващенко, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, К. Ушинський, П. Юркевич та ін.

У своїх дослідженнях проблемі виховання гуманності в студентській молоді сьогодні приділяють увагу: Г. Балл, І. Бех, Р. Беланова, І. Богданова, І. Зязюн, М. Ковальчук, Л. Кулікова, Л. Нечипоренко, Л. Сохань, Н. Шмельова та ін. Але, незважаючи на інтерес науковців до цієї проблеми, слід констатувати, що на сучасному етапі гостро постає проблема орієнтації університетської освіти на гуманізацію освітнього простору.

Метою статті є визначення особливостей реалізації гуманістичних ідей В. Сухомлинського у процесі підготовки майбутніх соціальних працівників.

Педагогіка як і інші науки має свій ідеал – ідеал людської особистості, відбитий у гуманізмі. У працях педагогів-гуманістів чітко простежується лінія гуманного ставлення до молоді. Відмінною особливістю педагогічної системи і практичної

* © Жорова І. Я., Криницький Є. А.*

діяльності В. Сухомлинського стало створення самокерованих виховних колективів, життя яких відкриває широкі можливості для самореалізації і саморозвитку особистості, прояву її здібностей та обдарувань.

Педагогічна творчість Василя Олександровича розкриває основні аспекти проектування вчителем розвитку особистості, показує цілісну педагогічну систему розвивального навчання. «Повноцінне навчання, тобто навчання, яке розвиває розумові сили і здібності, було б немислимим, якби не спеціальна спрямованість, скерованість навчання – розвивати розум, виховувати розумну людину навіть за умови відносної незалежності розумового розвитку, творчих сил розуму від обсягу знань» [2, с. 75].

Освіта на відміну від інших сфер діяльності людства має велику свободу вибору як засобів навчальної діяльності, так і змісту навчання. Саме тому важливо правильно обрати шляхи, які допоможуть призвести технологію навчання у відповідність із технологією професійної сфери діяльності, в якій буде жити та працювати, використовуючи при цьому отримані знання, майбутній спеціаліст.

Ураховуючи специфіку професійної діяльності майбутнього соціального працівника у навчально-виховному процесі однією з головних передумов ефективного професійно-особистісного розвитку студента є гуманістична спрямованість особистості. Ще Н. Шмельова зазначала (1997 рік), що системно-функціональний аналіз змісту соціальної роботи як професійної діяльності визначає її суто гуманістичний характер відповідно до її мети, засобів, методів і результатів, що передбачають розвиток гуманістичного потенціалу особистості спеціаліста [4].

Пріоритет гуманізації в контексті підготовки соціальних працівників, як зазначає М. Ковальчук, безпосередньо пов'язаний зі специфікою їх діяльності. Зокрема, фахівцем, основою професійної діяльності яких є гуманне ставлення до людей, не може бути людина, що далека від гуманістичних ідеалів або не здатна досягати гуманні цілі гуманними засобами [1, с. 82].

Гуманістичний підхід до освіти – передусім комплекс заходів, що інтегрує багатство кращих методик, накопичених педагогічними школами, проте він відрізняється концентрацією на особистісному розвитку студента, що у світлі наростання інформатизації сучасного суспільства набуває особливої важливості. Комплексність даного підходу передбачає вільне варіювання методів. Можна виділити принципові вимоги гуманістичного підходу до освіти:

- наповненість змісту навчання актуальним досвідом особистості (створення ситуації навчання, в якій би студенту дозволялося взаємодіяти з важливими для нього проблемами і питаннями, які він прагне розв'язати в принципі);
- виявлення людських якостей у взаємодії зі студентами;
- безумовне позитивне ставлення викладача до студента;
- інтелектуальна культура викладача;
- доступ до широкого кола інформаційних джерел (можливість вільного діалогу з суб'єктами освітнього процесу, вибору альтернативного рішення проблеми) та ін.

Серед закономірностей функціонування і розвитку виховання в цілісному педагогічному процесі необхідно виділити головну – орієнтацію на розвиток особистості. При цьому, чим гармонійніше буде загальнокультурний, соціально-моральний і професійний розвиток особистості, тим більш вільною і творчою людина стає в реалізації культурно-гуманістичної функції. Дана закономірність, в свою чергу, дозволяє сформулювати провідний принцип гуманістичної освіти – принцип неперервного загального і професійного розвитку особистості. Усі інші принципи, маючи у своїй основі цю закономірність, підпорядковані йому та забезпечують внутрішні й зовнішні умови його здійснення. Саме в цьому значенні гуманізація освіти і розглядається як фактор гармонійного розвитку особистості.

Тож цілком закономірно, що у процесі фахової підготовки майбутнього соціального працівника актуалізуються ідеї гуманної педагогіки В. Сухомлинського.

Їх реалізація передбачає насамперед ставлення до студента як до унікальної особистості, яка свідомо вибрала таку специфічну професію. Принцип гуманізму зумовлює персоналізацію професійної підготовки, що полягає у сприйнятті кожного студента як цікавої, не схожої на інших особистості, яка заслуговує на повагу та допомогу, якщо така необхідна.

Особистісний підхід як принцип виховання вимагає ставлення до студента як до унікальної особистості незалежно від його індивідуальних особливостей. Він припускає, що суб'єкти освітнього процесу ставляться до кожної людини як до самостійної цінності, а не як до засобу для досягнення своїх цілей. Означений підхід реалізується в гуманістично орієнтованій взаємодії «педагог-студент». Як зауважував В. Сухомлинський, «у роки отроцтва людина більше, ніж у будь який інший період свого життя, відчуває потребу в допомозі, пораді. Саме в цьому віці розумний, чуйний педагог є духовним наставником. Чому ж на практиці зустрічаєшся ще з одною суперечністю отроцтва: є глибока потреба в пораді, допомозі – і водночас немовби небажання звернутися до старшого? У цій дивній, на перший погляд, суперечності криється прагнення підлітка діяти самостійно, прагнення виразити себе» [3, с. 330]. Реалізація означеного принципу полягає у тому, що куратор академічної групи допомагає вихованцю в особистісному розвитку, адаптації до нових умов життєдіяльності, засвоєнню та сприйняттю суспільних норм і цінностей. Він бере на себе обов'язки старшого партнера у процесі оволодіння студентами соціальним ролями.

Змістом діяльності куратора є:

- утвердження в академічній групі відповідальності в розв'язанні проблем навчально-виховного процесу;
- набуття молоддю соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу;
- спрямування інтелектуальної активності студентської молоді на обговорення найактуальніших проблем сьогодення, залучення до роботи в різних галузях наукової діяльності, проведення національно-культурної, просвітницької та організаційно-педагогічної роботи серед молоді, вивчення державної мови та історії України;
- формування історичної пам'яті, національної свідомості, гідності та чіткої громадянської позиції;
- допомога студентам у формуванні інтелектуального світобачення, розвитку здібностей;
- формування у студентської групи оптимальної працездатності та відповідального ставлення до навчально-виховного процесу;
- забезпечення системно-цільового планування виховної роботи, формування у студентської молоді громадянської та соціальної активності шляхом залучення її до різноманітної діяльності;
- співробітництво, співтворчість зі студентським активом і органами студентського самоврядування, молодіжними творчими об'єднаннями, рухами, а також організація життєдіяльності колективів академічних груп, розвиток ініціативи, творчості, набуття організаторських знань, умінь та навичок;
- активне залучення студентів до управління навчально-виховним процесом;
- виховання у студентів культури праці;
- проведення виховної роботи зі студентами, які мешкають у гуртожитку, сприяння організації їхнього здорового способу життя, розв'язання житлово-побутових проблем;
- здійснення постійної психолого-педагогічної діагностики рівня інтелектуального розвитку і моральної вихованості студентів, корегування виховного процесу;

- внесення пропозицій адміністрації ВНЗ про матеріальне заохочення студентів та притягнення до відповідальності порушників навчальної дисципліни;
- залучення до виховного процесу батьків студентів.

Творчо узагальнюючи здобутки педагогічної спадщини Василя Олександровича, приходимо до висновку, що магістральною лінією освітнього процесу є визнання людини як найвищої цінності. Означений принцип набуває актуалізації у процесі підготовки майбутніх соціальних працівників, оскільки однією з головних передумов ефективного професійно-особистісного розвитку майбутнього соціального працівника є гуманістична спрямованість особистості.

Предметом подальших наукових досліджень може стати пошук оптимальних шляхів упровадження гуманістичних ідей В. Сухомлинського під час організації різних видів навчальної діяльності студентів.

Література:

1. Ковальчук М. А. Проблема гуманизации обучения в контексте подготовки социальных работников / М. А. Ковальчук // Социальная работа. – 1992. – № 5. – С. 81-88.
2. Савченко О. Я. Внесок В. О. Сухомлинського в теорію розвивального навчання // Європейська педагогіка і Василь Сухомлинський як сучасний педагог-гуманіст: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 75-річчю від дня народження видатного українського педагога. – К., 1993. – 104 с.
3. Сухомлинський В. О. Народження громадянина / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори : в 5- т. – К. : Радянська школа, 1977. – Т. 3. – С. 283-582.
4. Шмелева Н. Б. Профессионально-личностное развитие социального работника : дис... д-ра пед. наук: 13.00.08 / Шмелева Н. Б. – Ульяновск, 1997. – 289 с.

Жорова И. Я., Криницький Е. А.

РЕАЛИЗАЦИЯ ГУМАНИСТИЧЕСКИХ ИДЕЙ В.А. СУХОМЛИНСКОГО В ПРОЦЕССЕ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ СОЦИАЛЬНЫХ РАБОТНИКОВ

В статье раскрыты аспекты реализации гуманистических идей В. Сухомлинского в процессе подготовки будущих социальных работников, предусматривающие прежде всего отношение к студенту как к уникальной личности, которая сознательно выбрала такую специфическую профессию. Представлены принципиальные требования гуманистического подхода к образованию: актуализация жизненного опыта в процессе обучения; проявление человеческих качеств во взаимодействии со студентами; безусловное положительное отношение преподавателя к студенту; интеллектуальная культура преподавателя; доступ к широкому кругу информационных источников; коммуникация с субъектами образовательного процесса.

Ключевые слова: гуманистические идеи В.А. Сухомлинского, образовательный процесс, подготовка будущих социальных работников.

Zhorova I. Y., Krynitskyi Ye. A.

HUMANISTIC IDEAS BY V.SUKHOMLYNSKYI REALIZATION IN THE TRAINING PROCESS OF FUTURE SOCIAL WORKERS

The aspects of V. Sukhomlynskyi's humanistic ideas realization in the social workers' training process have been revealed which primarily suggests the attitude towards a student as a unique personality whose choice of such specific job was conscious.

In the educational process one of the main prerequisites for effective professional and personal development of future social worker is a humanistic orientation personality. Thus, the more harmonious the general educational, socio-moral and professional personal development will be, the freer and more creative person will become while realizing his cultural and humanistic function.

The mentioned above regularity, at the same time allows us to formulate the main principle of the humanistic education – the principle of continuing general educational and professional personal development. So mainly in that sense the humanization of education is being regarded as the personal development factor.

The principal requirements to the humanistic approach in education, namely: the actualized learners' life experience; the singled out human traits in students-teachers' interaction; the educator's intellectual culture; the access to the wide range of information resources; the subjects' communication process within the educational space have been presented in the article.

Keywords: humanistic ideas by V.O. Sukhomlynskyi, the educational space, the training process of the future social workers.

УДК 37.013.42: 316.613

Савченко Т. О.*

РОЛЬ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА У ВИХОВАННІ КУЛЬТУРИ ПОТРЕБ І БАЖАНЬ ДИТИНИ

У статті висвітлено роль соціального педагога у вихованні культури потреб і бажань дитини, розкрито значення морального виховання особистості у формуванні культури потреб і бажань дитини. Авторкою висвітлено рольовий репертуар соціального педагога. Проаналізовано різні погляди щодо визначення поняття «потреби». Акцентовано увагу на значенні спілкування соціального педагога і вихованця. Основну увагу приділено аналізу ролі майстерності педагога у вихованні культури потреб і бажань дитини. Наголошено на необхідності виховання культури потреб і бажань дитини, зважаючи на колектив оточуючих людей. Також розглядаються аспекти формування культури потреб і бажань дитини в процесі самовиховання.

Ключові слова: соціальний педагог, спілкування, виховання, дитина, потреби, бажання.

У державній національній програмі «Освіта» (Україна ХХІ століття) зазначається, що динамізм, притаманний сучасній цивілізації, зростання соціальної ролі особистості, гуманізація та демократизація суспільства, інтелектуалізація праці, швидка зміна техніки і технологій в усьому світі – усе це потребує створення таких умов, за яких народ України став би нацією, що постійно навчається. Виховання є органічним компонентом освіти й охоплює всі складові системи освіти. Пріоритетними напрямками реформування виховання є впровадження нових підходів, виховних систем, форм і методів виховання, які відповідали б потребам розвитку особистості, сприяли б розкриттю її талантів, духовно-емоційних, розумових і фізичних здібностей. Отже, у вихованні всебічно розвиненої особистості найважливіше значення має реформування змісту виховання, наповнення його культурно-історичними надбаннями українського народу.

Найбільш широко, повно і вичерпно проблему виховання підростаючого покоління розкрито в педагогічній спадщині відомого українського вченого Василя Сухомлинського.

В. Сухомлинський – найвідоміший сучасний педагог-гуманіст. Він усе життя присвятив школі, його педагогічні погляди на виховання дітей демократичні, особистісно орієнтовані і гуманістичні. Педагогічна спадщина вченого має багатогранний характер, його хвилювали проблеми виховання, сімейного виховання, батьківської педагогіки, соціалізації підростаючого покоління, виховання культури духовного життя дитини, її всебічного розвитку, розумового виховання особистості, ролі вихователя в житті дитини та ін.

Вивченню, висвітленню та творчому використанню науково-теоретичної спадщини й цінного практичного досвіду В. Сухомлинського присвятили свої дослідження Г. Бондаренко, Г. Бучківська, Н. Голова, О. Дуда, О. Дяченко, В. Засименко, Г. Калмиков, Р. Малиношевський, Ю. Новгородська, О. Сараєва, Н. Тарапака, Г. Ткаченко, Л. Ткачук та ін. Окремим аспектам педагогічної системи В. Сухомлинського присвячено

* © Савченко Т. О.*